

بررسی تطبیقی حکم فقهی سلاح‌های هسته‌ای از دیدگاه آیت‌الله

العظمی خامنه‌ای و آیت‌الله فاضل لنکرانی

مهدی گرای پور^۱

چکیده

سلاح‌های هسته‌ای یکی از محصولات فناوری‌های پیشرفته بشر است. از آنجا که به کارگیری این سلاح‌ها تهدیدی جدی برای امنیت جهانی و صلح و دوستی پایدار بین ملت‌ها محسوب می‌شود لذا بحث از ممنوعیت این گونه سلاح‌ها از مسائل مهم در میان جوامع جهانی است. این مقاله بر آن است که با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی تطبیقی دیدگاه‌های فقهی آیت‌الله العظمی خامنه‌ای و آیت‌الله فاضل لنکرانی در خصوص سلاح‌های هسته‌ای بپردازد. تحلیل این دیدگاه‌ها نه تنها از منظر شرعی و اخلاقی اهمیت دارد، بلکه می‌تواند به فهم عمیق‌تری از پویایی‌های فقهی در عصر حاضر و تاثیر آن بر سیاست‌های بین‌المللی منجر شود. تطبیق این دو دیدگاه را می‌توان در سه محور دنبال کرد. در محور موضوع شناسی سلاح‌های هسته‌ای، رهبر معظم انقلاب بر چهار ویژگی کشتار و تخریب گسترده، عدم تمایز میان نظامی و غیر نظامی، ضایع کردن زمین‌ها و ایجاد خسارت‌هایی برای نسل‌های آینده تاکید می‌کند اما آیت‌الله فاضل لنکرانی با پذیرش سه ویژگی اول، ویژگی چهارم را جزء مقومات این گونه سلاح‌ها نمی‌داند. در محور به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای دیدگاه آیت‌الله فاضل منطبق بر فتوای رهبر معظم انقلاب است. چرا که ایشان نیز قائل به حرمت به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای به نحو مطلق است اما در محور تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای، رهبر معظم انقلاب به صراحت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای را جایز نمی‌داند اما عبارات آیت‌الله فاضل در این زمینه متفاوت است.

واژگان کلیدی: سلاح‌های هسته‌ای، کشتار جمعی، بمب اتم، بازدارندگی هسته‌ای، فناوری هسته‌ای

۱. استادیار گروه فقه و مبانی حقوق دانشکده الهیات دانشگاه قم

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۳/۲۰ * تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۱۰

مقدمه

تمدن بشر پیشرفت روزافزونی در علم و فناوری پیدا کرده است. این فناوری‌ها گاهی در خدمت رفاه ملت‌های جهان و رشد و توسعه جوامع انسانی قرار گرفته و در موارد دیگری در جهت قدرت طلبی و زیاده خواهی و سلطه طلبی بر جوامع دیگر قرار گرفته است. جنگ علی رغم اینکه در نگاه بشر همواره با ترس، تخریب شهرها و مرگ همراه بوده است اما واقعیتی است که همواره در زندگی بشر رخ داده است ملت‌ها چه در مقام تهاجم و چه در مقام دفاع بخشی از سرمایه‌های خود را در جهت تولید سلاح به کار گرفته‌اند. با پیشرفت علم و تکنولوژی انسان همواره سلاح‌ها نیز پیشرفته و خطرناک‌تر شدند. سلاح‌های سرد ابتدایی بشر رفته رفته به سلاح‌های گرم با قدرت تخریب فاجعه بار و کشتار جمعی آحاد بشر تبدیل شد.

سلاح‌های کشتار جمعی که سلاح‌های هسته‌ای از نمونه‌های بارز آن است یکی از محصولات فناوری‌های پیشرفته بشر است. از آنجا که به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای تهدیدی جدی برای امنیت جهانی و صلح و دوستی پایدار بین ملت‌ها محسوب می‌شود لذا بحث از ممنوعیت این گونه سلاح‌ها از مسائل مهم در میان جوامع جهانی است.

در این راستا، دیدگاه‌های فقهی و شرعی درباره سلاح‌های هسته‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. فقه شیعه، به عنوان یکی از منابع مهم تعیین‌کننده نظرات و سیاست‌های کشورهای اسلامی، در تعامل با این مسائل مدرن، نقش بسزایی دارد. فقهای شیعه، به ویژه آیت‌الله العظمی خامنه‌ای و آیت‌الله فاضل لنکرانی، دیدگاه‌های فقهی مشخص و متمایزی را ارائه داده‌اند که می‌تواند چراغ راهی برای درک بهتر این مسئله باشد.

در این مقاله، به بررسی تطبیقی دیدگاه‌های فقهی آیت‌الله العظمی خامنه‌ای و آیت‌الله فاضل لنکرانی در خصوص سلاح‌های هسته‌ای پرداخته می‌شود. تحلیل این دیدگاه‌ها نه تنها از منظر شرعی و اخلاقی اهمیت دارد، بلکه می‌تواند به فهم عمیق‌تری از پویایی‌های فقهی در عصر حاضر و تاثیر آن بر سیاست‌های بین‌المللی منجر شود. این تحقیق با هدف ارائه دیدگاه‌های جامع و مستدل، تلاش می‌کند تا به تبیین و تحلیل این مواضع بپردازد و درکی عمیق‌تر از مواضع فقهی در مقابل یکی از مهم‌ترین چالش‌های فناوری نوین ارائه دهد.

تعریف سلاح‌های کشتار جمعی و هسته‌ای

از آنجا که سلاح‌های هسته‌ای نوعی از سلاح‌های کشتار جمعی است لذا ابتدا به مفهوم شناسی سلاح‌های کشتار جمعی پرداخته و در ادامه مفهوم سلاح‌های هسته‌ای بررسی می‌شود.

در نظام‌های دفاعی و نظامی در یک تقسیم‌بندی سلاح‌ها را به دو گونه متعارف^۱ و نامتعارف^۲ تقسیم می‌کنند. سلاح‌های نامتعارف به سلاح‌هایی اطلاق می‌شود که موجب تخریب و اتلاف گسترده نفوس و اموال می‌شود.^۳ از آن جهت که این سلاح‌ها قابلیت کشتار جمعی انسان‌ها را دارد به آنها سلاح کشتار جمعی گفته می‌شود.^۴ انفجار در بمب‌های متعارف بر اثر واکنش سریع شیمیایی رخ می‌دهد ولی در بمب‌های اتمی انفجار ناشی از واکنش‌های اتمی است که انرژی زیادی تولید می‌کند و در نتیجه موجب تخریب گسترده می‌شود. از طرف دیگر انفجارهای هسته‌ای به دلیل تولید اشعه و غبار رادیواکتیو به تمامی موجودات زنده‌ای که در آن منطقه وجود دارند آسیب وارد می‌کنند و این آسیب برای مدت‌ها باقی خواهد ماند (p۱۱,۲۰۰۵, croddy) و حتی نسل‌های آینده را نیز متضرر خواهد کرد (حکمت‌نیا، ۱۳۹۳ش، ص ۶۰)

سلاح‌های کشتار جمعی در زبان فارسی به صورت مخفف در قالب «ش.م.ه» (شیمیایی، میکروبی و هسته‌ای) به کار می‌رود (ممتاز، ۱۳۷۷، ص ۱۰-۱۴).

ساخت سلاح‌های شیمیایی^۵ از دو سلاح دیگر آسان‌تر و ارزان‌تر است و دامنه عمل آن نیز محدود است. جنگ افزارهای شیمیایی، به ابزارهای جنگی اطلاق می‌شود که از مواد شیمیایی به منظور ایجاد تأثیرات سمی بر انسان‌ها، حیوانات و گیاهان استفاده می‌کنند. (Bailey, Sydney D, ۱۹۷۲, p۱۲۲)

سلاح‌های شیمیایی در گذشته بسیار ساده بودند و اغلب از مواد آتش‌زا برای تولید دود و گاز استفاده می‌کردند. کارایی و دقت این سلاح‌ها بستگی به جهت و سرعت باد داشت ولی امروزه، این ابزارها از ترکیبات پیچیده و مواد متنوعی ساخته می‌شوند و پس از سلاح‌های اتمی، از بالاترین قدرت تخریبی برخوردارند. این سلاح‌ها با هدف انهدام جمعیت‌های بزرگ انسانی، آلوده کردن منابع و محیط‌های زیستی،

۱ . Conventional Weapons

۲ . unconventional weapons

۳ . Oxford Dictionaries; [http://www.oxforddictionaries.com/definition/English/weapon of mass destruction](http://www.oxforddictionaries.com/definition/English/weapon%20of%20mass%20destruction)

۴ . Weapon of Mass Destruction (W.M.D)

۵ . Chemical Weapons

و ایجاد رنج و عذاب شدید و دائمی به کار می‌روند. در مقایسه با سایر ابزارهای نظامی، گازها قادرند به دل تونل‌ها، سنگرها و هر جایی که سربازان و حتی غیر نظامیان پناه می‌برند نفوذ کرده و آنها را از پای درآورند. (اردلان، ۱۳۸۹ش، ص ۹۹۲)

سلاح‌های میکروبی یا بیولوژیک، ابزارهای بسیار ساکت هستند و در بسیاری از موارد، تهاجم بیولوژیک به طور آشکار در جامعه تشخیص داده نمی‌شود. اما خاصیت اصلی این سلاح‌ها این است که محدودیتی ندارند و ممکن است استفاده‌کننده از آنها نیز را تهدید کند. همچنین، این سلاح‌ها به طور سریع عمل نمی‌کنند. (علیدوست، ۱۳۹۷ش، ص ۲۸۲)

از خصوصیات مهم تسلیحات بیولوژیک می‌توان به تلفات زیاد، سهولت تولید و انتشار آن، پایداری بالا، انتقال از طریق هوا (آئروسول)، انتقال از فرد به فرد، مقاومت زیاد به آنتی‌بیوتیک‌های استاندارد و عدم پیشگیری با واکسن‌ها اشاره کرد. با توجه به این خصوصیات عوامل بیولوژیک به باکتریها (باسیلوس آنتراسیس، گونه‌های بروسلا، کلستریدیوم بوتولینوم، یرسینیا پستیس و فرانسیسلا تولارنسیس) و نیز ویروسها (آبله و ویروسهای عامل تب‌های هموراژیک) محدود شده است (میرتژاد، ۱۳۸۱ش، ص ۲۷۳).

سلاح‌های هسته‌ای^۱ به سه طبقه تقسیم می‌وند:

بمب اتمی^۲: این بمب از اورانیوم ۲۳۵ یا پلوتونیوم ۲۳۹ تولید شده و انرژی این بمب از طریق شکافت هسته‌ای ایجاد می‌شود.

بمب هیدروژنی^۳: ماده اصلی این بمب دوتریوم و تریتیوم است که ایزوتوپ‌های سنگین هیدروژن می‌باشند. انرژی حاصل از این بمب از طریق همجوشی یا گداخت ایجاد می‌شود و انرژی حاصل از این طریق حدود ۱۰۰ برابر قدرت بمبی است که از طریق شکافت انرژی را آزاد می‌کند.

بمب نوترونی^۴: این بمب از طریق تاباندن اشعه گاما از ارتفاع بالا بر روی یک منطقه، همه جانداران زنده آن منطقه را از بین می‌برد. (ر.ک داوودی، خسروی، ۱۳۹۷ش، ص ۳۶۹-۳۷۰)

در روش کار این بمب‌ها به صورت خلاصه می‌توان گفت که بمب‌های اتمی و نوترونی از طریق شکافتن هسته اتم انرژی تولید می‌کنند به این صورت که یک نوترون را به

۱ . Nuclear Weapons

۲ . A-Bomb

۳ . H-Bomb

۴ . N-Bomb

هسته اورانیوم یا پلوتونیوم وارد می کنند. در حالی که بمب هایی هیدروژنی از طریق فشرده کردن و حرارت دادن، موجب گداخت و پیوند اتم ها می شوند و از این طریق انرژی تولید می کنند لذا این دسته از بمب ها دو مرحله انفجار ایجاد می کنند. انفجار اول از طریق شکافت ایجاد می شود و به وسیله فشار و گرمای تولید شده از انفجار اول، گداخت و پیوند ایجاد شده و انفجار اصلی صورت می گیرد (صمدی، ۱۳۷۳ ش، ص ۳۰۰).

آیت الله خامنه ای چهار ویژگی برای سلاح های هسته ای بیان می کند:

۱. کشتار و تخریب گسترده
۲. عدم تمایز میان آحاد ملت، نظامی و غیر نظامی، کوچک و بزرگ، زن و مرد و کهنسال و خردسال
۳. مقطوع النسل انسان ها و ضایع کردن زمینها (خامنه ای، بیانات ۱ / ۴ / ۱۳۸۳)
۴. ایجاد خسارت های جبران ناپذیر برای نسل های آینده؛ (خامنه ای، بیانات ۲۸ / ۱ / ۱۳۸۹)

آیت الله فاضل لنکرانی معتقد است که چهار تعبیر و ملاک در خصوص سلاح های هسته ای وجود دارد:

۱. مقصود از سلاح های هسته ای، سلاح های غیر متعارف است.
 ۲. سلاح هایی که افراد غیر نظامی مانند زنان و پیران و کودکان را از بین می برد.
 ۳. سلاح هایی که نسبت به آینده و نسل های آینده و محیط زیست، اثرات تخریبی گسترده و غیر قابل جبران دارد.
 ۴. سلاح هایی که قدرت تخریب فوق العاده ای دارد.
- ایشان در یک جمع بندی بیان می کنند که سلاح هسته ای، سلاحی است که آثار تخریبی آن مربوط به میدان و زمان جنگ نمیشود و علاوه بر نظامیان، افراد غیر نظامی را نیز هدف قرار می دهد. البته از این جهت اگر از آن به سلاح های غیر متعارف تعبیر کنیم اشکالی ندارد؛ اما نسبت به آثار تخریبی در نسل های آینده نمیتوان ویژگی خاصی را معتبر بدانیم؛ به عبارت دیگر ممکن است برخی یا تمام سلاح های تار جمعی دارای چنین ویژگی باشند؛ اما آنچه در این بحث دخالت دارد این جهت نیست. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۱۳).

بررسی دیدگاه آیت الله العظمی خامنه ای

آیت الله خامنه ای با فرق گذاری بین فناوری اتمی و هسته ای با ساختن بمب اتم

معتقد است که فناوری هسته‌ای، رشد علمی در رشته‌ای است که دارای خواص بسیار است. (خامنه‌ای، بیانات ۱/۱/۱۳۸۲) اما انواع سلاح‌های کشتار جمعی، نظیر سلاح شیمیایی و سلاح میکروبی را تهدیدی جدی علیه بشریت می‌داند. (خامنه‌ای، بیانات ۲۸/۱/۱۳۸۹) و به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای را از مصادیق جاهلیت مدرن معرفی می‌کند و بیان می‌دارد: «جاهلیت یعنی مقابله‌ی با حق، مقابله‌ی با توحید، مقابله‌ی با حقوق انسان، مقابله‌ی با راهی که خدا برای انسانها در جهت سعادت گشوده است. این جاهلیت، امروز هم هست؛ با شکل مدرن، با استفاده‌ی از دانش، با استفاده‌ی از فناوری‌های پیشرفته، با استفاده‌ی از سلاح هسته‌ای، با استفاده‌ی از انواع تسلیحات برای کردن کیسه‌ی صاحبان صنعت‌های مخرب و منهدم‌کننده‌ی زندگی بشر». (خامنه‌ای، بیانات ۱۹/۴/۱۳۸۹)

رهبر معظم انقلاب در ضمن بیانات خود در جلسات مختلف بر حرمت ساخت، نگهداری و بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای تصریح کرده و به ادله‌ی اشاره نموده‌اند. در ابتدا ادله حرمت بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای از دیدگاه ایشان بررسی می‌شود و در ادامه ادله حرمت تولید و نگهداری این سلاح‌ها ذکر خواهد شد:

ادله حرمت به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای

آیت الله خامنه‌ای در ضمن بیانات خود ای حرمت به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای به قرآن، روایات و دلیل عقل اشاره کرده است که در ادامه این دلایل بررسی می‌شود.

دلیل اول: قرآن

آیت الله خامنه‌ای برای حرمت سلاح هسته‌ای به آیه ۲۰۵ سوره بقره استناد می‌کند:

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ (بقره: ۲۰۵)

ترجمه:

(نشانه آن، این است که) هنگامی که روی برمی‌گردانند (و از نزد تو خارج می‌شوند)، در راه فساد در زمین، کوشش می‌کنند، و زراعتها و چهارپایان را نابود می‌سازند؛ (با اینکه می‌دانند) خدا فساد را دوست نمی‌دارد.

رهبر معظم انقلاب معتقد است سلاح هسته‌ای انسان‌ها را مقطوع النسل و زمین‌ها را ضایع می‌کند و آثار مخرب آن از جمله اشعه‌های مسموم‌کننده و نابودکننده آن برای ملت‌ها و نسل‌های آینده باقی می‌ماند. (خامنه‌ای، بیانات ۱/۴/۱۳۸۳ و ۳/۱۴/۱۳۸۸)

ایشان در جایی دیگر بیان می‌کند: «استفاده از سلاح هسته‌ای نه تنها به کشتار و تخریب گسترده منجر شد، بلکه... آثار ضد بشری آن مرزهای سیاسی و جغرافیایی را در نوردید، و حتی به نسل‌های بعدی نیز خسارت‌های جبران‌ناپذیر وارد نمود و لذا هرگونه استفاده و حتی تهدید به استفاده از این سلاح، نقض جدی مسلم‌ترین قواعد بشر دوستانه و مصداق بارز جنایت جنگی به شمار می‌آید». (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۹/۱/۲۸) آیت‌الله خامنه‌ای استفاده از سلاح هسته‌ای و شیمیایی و نظائر آن گناهی بزرگ و نابخشودنی می‌داند. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۱/۶/۹)

دلیل دوم: روایات

آیت‌الله خامنه‌ای ضمن محکوم کردن حمله اتمی ایالات متحده به ژاپن، یکی از دلایل منع استفاده از سلاح‌های هسته‌ای را عدم تفکیک بین افراد نظامی و غیرنظامی، جوان و پیر، زن و مرد و کودک و بزرگسال برمی‌شمارد. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۹/۱/۲۸) که این استدلال مبتنی بر روایاتی است که تعرض به غیر جنگجویان از قبیل کودکان، سال‌خوردگان و حتی حیوانات را ممنوع اعلام می‌کند.

به عنوان نمونه در روایت مسعدة بن صدقه از پیامبر اکرم «صلى الله عليه وآله» نقل شده است: عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ إِذَا بَعَثَ أَمِيرًا لَهُ عَلَى سَرِيَّةٍ، أَمَرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - فِي خَاصَّةِ نَفْسِهِ، ثُمَّ فِي أَصْحَابِهِ عَامَّةً، ثُمَّ يَقُولُ: اغْرُزُوا بِسْمِ اللَّهِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ، وَ لَا تَغْدِرُوا، وَ لَا تَغْلُوا، وَ لَا تُمَثِّلُوا، وَ لَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا، وَ لَا مُتَبَتِّلًا فِي شَاهِقٍ، وَ لَا تُحْرِقُوا النَّخْلَ، وَ لَا تُغْرِقُوهُ بِالْمَاءِ، وَ لَا تَقْطَعُوا شَجَرَةً مُثْمِرَةً، وَ لَا تُحْرِقُوا زَرْعًا (كليني، کافی، ج ۵، ص ۲۹)

رسول خدا «صلى الله عليه وآله» به فرمانده‌ای که به عنوان امیر "بر" جنگ منصوب می‌کرد علاوه بر توصیه به تقوای الهی در جنگ به فرمانده و عموم لشکریان می‌فرمود: جنگ را با نام خدا و در راه آغاز کنید و فقط با کسانی که کفر به خدا، دارند مقاتله کنید و نقض عهد نکنید و خیانت نکنید و مثله نکنید کودکان را نکشید و کسانی که از مردم منقطع شده و در بالای کوهها خالصانه عبادت می‌کنند را نکشید و درختان نخل را آتش نزنید کفار را در آب غرق نکنید درختان ثمره دار را قطع نکنید و زراعت‌ها را نیز آتش نزنید.

د سوم: عقل

در بیانات آیت الله خامنه‌ای به عقل نیز بر حرمت به‌کارگیری سلاح هسته‌ای استدلال شده است زیرا عقل استفاده از سلاح‌های هسته‌ای را به ملاک ظلم و فساد قبیح می‌داند چرا که استفاده از سلاح‌ها جنایت بر علیه بشریت است (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۱/۱۱/۲۸) و موجب مقطوع‌النسل انسانها و ضایع شدن زمینها می‌شود و سالهای متمادی آثار مخرب و اشعه‌ی مسموم و نابودکننده آنها برای ملتها و نسلهای آینده باقی بماند. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۳/۴/۱)

ایشان در جایی دیگر بیان می‌دارد: «ما دنبال انفجار هسته‌ای نیستیم، دنبال آزمایش هسته‌ای نیستیم، دنبال سلاح هسته‌ای نیستیم؛ نه به‌خاطر اینکه آنها می‌گویند، [بلکه] به‌خاطر خودمان، به‌خاطر دینمان و به‌خاطر عقلمان. هم فتوای شرعی ما این است، هم فتوای عقلی ما این است». (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۴/۱/۲۰)

رهبر معظم انقلاب بیان می‌دارد که ما انگیزه و نیازی به تولید سلاح هسته‌ای نداریم چرا که اساساً شکست دشمنان متوقف بر تولید سلاح هسته‌ای نیست بلکه متوقف بر عزم، اراده، ایمان، آگاهی و اتحاد مردم است (همان). ایشان بیان می‌دارد که دنیای مادی برای ایجاد مصونیت خود از تهاجم دشمنان، نیروی نظامی خود را تقویت می‌کنند و برای رهایی از شر سلاح اتمی طرف مقابل، سلاح اتمی لید می‌کنند در حالی که خود آنها می‌دانند که این سلاح هرگز مصرف نمی‌شود. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۴/۲/۱۱)

ادله حرمت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای

آیت الله خامنه‌ای برای حرمت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای نیز به دلیل عقل استناد می‌کند چرا که حکم عقل این است که قطع ماده‌ی فساد، واجب شرعی است و سلاح میکروبی، شیمیایی و اتمی، ماده‌ی فساد است. لذا ایشان شعار «انرژی هسته‌ای برای همه، و سلاح هسته‌ای برای هیچکس» را مطرح نموده‌اند. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۱/۶/۹)

از طرف دیگر رهبر معظم انقلاب تولید سلاح هسته‌ای را کاری منطقی و قلبی نمی‌داند زیرا معتقد است از آنجا که ما از سلاح هسته‌ای استفاده نمی‌کنیم و دشمن هم این مطلب را می‌داند لذا تولید چنین سلاحی یعنی خرج و هزینه‌ی فراوانی را متحمل شده‌ایم، درحالی‌که هیچ استفاده‌ای از آن نمی‌بریم و آن مثل نداشتن است و هیچ فرقی نمی‌کند. بنابراین تولید درحالی‌که بنای بر استفاده نداریم، مطلقاً منطقی

و عقلایی محسوب نمی‌شود. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۸/۳/۸)

ایشان در جای دیگر تصریح می‌کند:

«فتوای عقلی ما هم این است که ما امروز و فردا و هیچ وقت به سلاح هسته‌ای احتیاج نداریم؛ سلاح هسته‌ای برای یک کشوری مثل کشور ما مایه‌ی دردسر است.» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۴/۱/۲۰)

آیت الله خامنه‌ای نگهداری سلاح های هسته ای را نیز با همین استدلال جایز نمی‌داند و بیان می‌کند: «هم ساختنش غلط است، هم نگه داشتنش غلط است، چون به کار بردنش حرام است. انسان محصولی را بسازد که نمیتواند آن را به کار ببرد، باید همان جا بماند؛ یعنی قطعاً حرام است؛ یعنی اگر چنانچه ما یک وسیله سلاح هسته‌ای می‌داشتیم، معلوم بود که هرگز امکان نداشت در هیچ جا آن را به کار ببریم، چون طبق موازنه اسلامی قطعاً حرام است، خوب چیزی که حرام است، چرا انسان خرج کند بسازد؟ چرا خرج کند نگه دارد؟ چون نگهداری اش هم خیلی خرج دارد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۸/۷/۱۷).

ایشان معتقدند که نگه داشتن سلاح هسته‌ای ایجاد یک خطر بزرگ و یک دردسر بزرگ است (خامنه‌ای، بیانات ۱۳۹۸/۳/۱۴) و به لحاظ نظامی پس از دستیابی چند قدرت به این سلاح ضد بشری، تردیدی باقی نماند که پیروزی در جنگ هسته‌ای ممکن و درگیری در چنین جنگی غیر عقلانی و ضد انسانی است. (خامنه‌ای، بیانات ۱۳۸۹/۱/۲۸)

رهبر معظم انقلاب در تبیین این مطلب بیان می‌کند که هیچ ملت و مسئول عاقلی، به دنبال تسلیحات هسته‌ای نمی‌روند. علاوه بر اینکه مبنای اسلامی با این تسلیحات مخالف است، تدبیر و عقلانیت نیز با ساخت آن مخالف است چرا که تسلیحات هسته‌ای جز هزینه‌ی ایجاد و هزینه‌ی نگهداری هیچ فایده‌ای ندارد. تسلیحات هسته‌ای برای یک ملت قدرت نمی‌آورد؛ چون قابل اجرا و قابل استفاده نیست. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۷/۳/۱۴)

اصرار این دولت‌ها بر نگهداری، افزایش و گسترش توان تخریبی این سلاح‌ها، که هیچ کاربردی جز ارعاب و ترور دسته‌جمعی و ایجاد امنیت کاذب، مبتنی بر بازدارندگی ناشی از نابودی تضمین‌شده همگانی ندارد، استمرار کابوس هسته‌ای جهان را به دنبال داشته است. (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۹/۱/۲۸)

ایشان در تایید اینکه سلاح هسته‌ای نه تأمین‌کننده‌ی امنیت و نه مایه‌ی تحکیم قدرت سیاسی است به حوادث دهه‌ی ۹۰ قرن بیستم اشاره می‌کند و شوروی سابق را به

عنوان یک نمونه ذکر می کند که علی رغم داشتن سلاح هسته ای نتوانست خود را از

فروپاشی حفظ کند. (خامنه ای، بیانات ۱۳۹۱/۶/۹)

بررسی دیدگاه آیت الله فاضل لنکرانی

آیت الله فاضل لنکرانی در تحقیق این مساله به قرآن، روایات و حکم عقل استناد کرده است که در ادامه، ادله ارائه شده توسط ایشان بررسی می شود.

دلیل اول: قرآن

آیت الله فاضل به چهار طایفه از آیات تمسک می کند:

طایفه اول: آیاتی هستند که به مسلمانان امر می کنند که قدرت دفاعی و نظامی خود را تقویت کنند تا موجب ارهاب و رعب دشمن شود که این طایفه با عموم یا اطلاق خود دلالت بر جواز تولید و به کارگیری سلاح های هسته ای دارد. در این طائفه از آیات ایشان به سه آیه اشاره می کند:

الف: وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُوهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلُمُونَ ﴿انفال آیه ۶۰﴾

آماده نمایید برای مسلمانان هرآنچه را که استطاعت دارید از جهت قوت علمی و سلاح و اسبهای آماده تا به وسیله آنها دشمن خدا و دشمن خودتان و دشمنانی را که نمی شناسید و لکن خداوند آنها را می شناسد بترسانید.

آیت الله فاضل در این آیه به پنج نکته اشاره می کند: اول: اینکه «اعدوا» در این آیه اطلاق دارد و شامل وجوب آمادگی نیروی انسانی، ابزار و ادوات جنگی، علم و آگاهی و هرچه که موجب تقویت مسلمانان است می شود. دوم: «ما استطعتم» در آیه عمومیت دارد یعنی هر مقداری که ممکن است باید خود را تقویت کنید. سوم: «من قوه» نیز در آیه اطلاق دارد و شامل هرگونه سلاحی می شود و و مصادیق ذکر شده در روایات از باب مثال است. چهارم: از عبارت «تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُوهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ» در آیه اصل ارهاب دشمنان اسلام برداشت می شود

که باید مورد توجه مسلمانان و به ویژه حاکم اسلامی باشد. پنجم: وجوب تقویت صرفاً مقید به ارباب دشمن نیست بلکه ارباب دشمن به عنوان یکی از فواید و غایات تقویت بنیه جنگی و دفاعی مسلمانان است. ایشان در مجموع از این آیه برداشت می‌کنند که تولید سلاح هسته‌ای برای تقویت مسلمانان جایز بلکه لازم است.

ب: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثِبَاتًا أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿نساء، آیه ۷۱﴾

ای کسانی که ایمان آورده اید اسلحه خویش را بگیریید و گروه‌گرو یا به صورت دسته جمعی به سوی جهاد کوچ کنید.

از دیدگاه آیت الله فاضل در مورد کلمه « حذر » در آیه سه احتمال وجود دارد.

۱. حزب به معنای اجتناب از دشمن است.

۲. حذر به معنای سلاح و اسلحه است

۳. حزب به معنای آمادگی است بدون اینکه به اسلحه توجه داشته باشد.

آیت الله فاضل معتقد است که طبق احتمال اول و دوم اطلاق آیه شریفه شامل تهیه هر نوع سلاحی می‌شود. ایشان در جواب این شبهه که اطلاق این آیه حمل بر سلاح‌های متعارف می‌شود بیان می‌دارد که حمله بر متعارف از اسباب انصراف نیست و خلاف صناعت اجتهاد است.

ج. فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوا حُزْمَهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ ﴿توبه، آیه ۵﴾

نگ کنید با مشرکین هر کجا که آنان را یافتید و آنان را بازداشت و محاصره کنید و در همه جا در کمین آنان بنشینید.

آیت الله فاضل معتقد است که این آیه دلالت صریح و روشنی بر این مطلب دارد که مسلمانان باید دائماً در کمین کفار باشند و تعبیر « وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ » به مراتب مهمتر و قوی‌تر از تعبیر « تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ » است لذا این آیه با اطلاق این تعبیر شامل هر نوع سلاحی خواهد شد علاوه بر اینکه مضمون این آیه بیان می‌دارد که مسلمانان به هر طریق ممکن باید با مشرکان مقابله و جنگ کنند لذا از این ملاک می‌توان استفاده کرد که در مقابله با مشرکان می‌توان به هر طریقی و از هر سلاحی

استفاده کرد.

طایفه دوم: آیاتی هستند که بر حرمت فساد دلالت دارند چرا که فساد امری مبعوض از دیدگاه شارع است.

آیت الله فاضل در این طایفه به چهار آیه اشاره می‌کند که این آیات به مضمون مشابهی دلالت دارند که عبارت است از مبعوض بودن فساد نزد خداوند است. در این مجال به یک آیه اشاره می‌شود:

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ﴿٢٠٥﴾

و هنگامی که عهده دار مقامی شوند بکوشد در زمین تا فساد کند و کشت و نسل را به هلاکت رساند و خداوند فساد را دوست ندارد.

خداوند در این آیه در قالب یک قاعده کلی بیان می‌دارد که فساد را دوست ندارد چرا که هر عملی که موجب فساد است مبعوض خداوند متعال است و روشن است که سلاح‌های اتمی موجب فساد می‌شود. البته باید توجه داشت که این استدلال تنها شامل به‌کارگیری سلاح‌های هسته‌ای می‌شود و دلالتی بر ممنوعیت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای ندارد.

آیت الله فاضل در جمع‌بندی این دو طایفه از روایات معتقد است که ایفه دوم نمی‌تواند مقید طایفه اول روایات باشد چرا که اولاً در تقیید لازم است که مقید، عرفاً مبین دلیل دیگر باشد و چنین رابطه‌ای بین این دو طایفه وجود ندارد و ثانیاً این آیه در مقام مذمت کسانی است که بعد از به دست آوردن حکومت سعی آنها در ایجاد فساد است اما در مواردی که تهیه سلاح برای ارهاب یا غلبه مسلمانان بر کفار باشد چنین موردی از مصادیق فساد نمی‌باشد.

طایفه سوم: آیاتی که دلالت بر دفاع و مقابله به مثل دارند. این آیات در مواردی که دشمن دارای سلاح هسته‌ای است و به وسیله آن مسلمانان را تهدید می‌کند قابل استناد است. آیت الله فاضل از این طایفه به آیه ۱۹۴ سوره بقره تمسک می‌کند:

فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ ﴿١٩٤﴾

پس هرکس که به شما تعدی و تجاوز کرد شما هم به مثل همان به او تعدی کنید. ایشان در جواب این سوال که در فرضی که دشمن دارای سلاح اتمی باشد و به وسیله آن مسلمانان را تهدید و یا از آن استفاده کند آیا مسلمانان می‌توانند در مقام مقابله به مثل، سلاح هسته‌ای را تولید و یا از آن استفاده کنند، چنین بیان می‌دارد که در چنین

فرضی نیز تولید و استفاده از سلاح هسته‌ای جایز نیست چرا که اولاً صرف داشتن سلاح اتمی از مصادیق اعتدا نیست لذا مجوز تولید سلاح هسته‌ای در مقام مقابله به مثل نمی‌باشد و در صورت استفاده سلاح هسته‌ای توسط دشمن نیز این آیه اطلاق نداشته و صرفاً دلالت بر مشروعیت اصل مقابله به مثل دارد. ثانیاً به قرینه «وَاتَّقُوا اللَّهَ» که در ادامه آیه آمده است این آیه ظهور دارد که واکنش مسلمانان نباید بیشتر از کافران باشد یعنی آیه شریفه در مقام نفی اعتدای زائد است. ثالثاً مقابله به مثل در این آیه محکوم ادله حرمت فساد است لذا مقابله به مثل در صورتی مشروع است که مصداق فساد قرار نگیرد.

طایفه چهارم: آیاتی هستند که دلالت بر منهی بودن اعتداء و افراط در عمل در هنگام جنگ با کفار دارد. در این طایفه نیز به یک آیه اشاره می‌شود:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (بقره، آیه ۱۹۰)

جنگ کنید در راه خدا با کسانی که با شما جنگ میکنند؛ اما در این عمل تجاوز و تعدی نکنید؛ زیرا خداوند تجاوزکاران را دوست ندارد.

آیت‌الله فاضل معتقد است که نهی از اعتداء، مطلق است و شامل هر چیزی است که اعتدا بر آن صدق کند و سلاح‌های هسته‌ای از مصادیق آشکار اعتدا است که آیه از آن نهی می‌کند. ایشان بیان میدارد که بر خلاف طایفه دوم از روایات که نمی‌توانست آیه «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوة» را تفسیر بزند این طایفه از آیات که در مورد جنگ و جهاد است به خوبی می‌تواند این آیه را تغییر بزند. البته باید توجه داشت که این استدلال شامل تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای نمی‌شود.

آیت‌الله فاضل در جمع‌بندی آیات تصریح می‌کند که مقتضای آیات قرآن حرمت استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی است. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۲۷)

همان‌طور که بیان شد دلالت آیات بر حرمت بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای تمام است ولی آنچه از استدلال‌های آیت‌الله فاضل ذکر گردید دلالتی بر حرمت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای ندارد.

دلیل دوم: روایات

آیت‌الله فاضل در ارتباط با حرمت سلاح هسته‌ای به سه دسته از روایات اشاره می‌کند:

دسته اول: روایاتی است که دلالت بر عدم جواز تعرض به غیر جنگجویان یعنی

کودکان، زنان، سالخوردهگان، حیوانات و دیوانگان دارد. مانند روایت مسعدة بن صدقه (کلینی، کافی، ج ۵، ص ۲۹)

ایشان در تقریب استدلال به این روایت بیان می‌نموند بنابر فرمایش رسول خدا (صلی الله علیه وآله و سلم) چنانچه استفاده از سلاح‌هایی مانند سلاح‌های هسته‌ای علاوه بر نظامیان و جنگجویان شامل غیر آنان نیز شود بکارگیری آنها جایز نمی‌باشد. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۲۸)

در ادامه ایشان روایت دیگری با همین مضمون نقل می‌کند:

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ أَظُنُّهُ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الشَّامِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ص إِذَا أَرَادَ أَنْ يَبْعَثَ سَرِيَّةً دَعَاهُمْ فَأَجْلَسَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ سِيرُوا بِاللَّهِ وَبِاللَّهِ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ لَا تَغْلُوا وَ لَا تُثْمَلُوا وَ لَا تَغْدِرُوا وَ لَا تَقْتُلُوا شَيْخًا فَانِيًا وَ لَا صَبِيًّا وَ لَا امْرَأَةً وَ لَا تَقْطَعُوا شَجَرًا إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا إِلَيْهَا (کلینی، کافی، ج ۵، ص ۲۷).

در آخر این روایت رسول خدا (صلی الله علیه وآله و سلم) صورت اضطرار را استثنا کرده است که آیت الله فاضل مراد از اضطرار را همان تترس می‌داند. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۲۹)

ایشان در توضیح این مطلب دو تفاوت بین این بحث و مسئله تترس را مطرح می‌کنند اول: در مسئله تترس سوال این است که اگر کفار زنان و کودکان را سپر خود قرار دهند و برای غلبه بر کفار راهی جز کشتن آنها وجود نداشته باشد آیا در چنین شرایطی کشتن آنها جایز است؟ اما در ما نحن فیه پرسش در این مورد است که آیا مسلمانان برای غلبه بر کفار بدون اینکه کفار، زنان و کودکان را سپر خود قرار داده باشند می‌توانند القای سم کرده و زنان و کودکان را از بین ببرند؟

فرق دوم این است که در مسئله تترس محدودیت وجود دارد چرا که در نهایت عده محدودی را به عنوان سپر قرار می‌دهند ولی در سلاح‌های کشتار جمعی نمی‌توان محدودیتی قائل شد چرا که گاهی تخریب و کشتار این سلاح‌ها قابل محدودسازی نیست. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۳۲-۳۳)

ایشان معتقد است که در میان ادله و روایات، يك قاعده کلی مبنی بر اینکه "هر عملی که موجب غلبه و فتح مسلمانان و حفظ اسلام باشد جایز است"، وجود ندارد و اساساً حفظ اسلام در دایره وسایل مشروع لازم می‌آشد و ما موظف به حفظ اساس اسلام در دایره‌ای که شرع جایز می‌داند هستیم (همان، ص ۳۳) لذا فرمایش صاحب جواهر (نجفی، ۱۴۰۴، ج ۲۱، ص ۶۵) که قائل به جواز القاء سم در صورت اضطرار است را مردود می‌دانند. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۳۱)

دسته دوم روایاتی است که از سوزاندن جنگجویان در هنگام جنگ نهی کرده است. مانند:

عبدالله بن مسعود عن ابيه قال: «قال رسول الله: تعذبوا بالنار يعذب بالنار الا ربها»: (طوسي، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۴۳) کفار را به آتش نسوزانید؛ چرا که فقط خداوند به وسیله آتش عذاب می‌کند.

آیت‌الله فاضل در تقریب استدلال به این روایت بیان می‌کند: این روایت دلالت دارد بر اینکه مسلمانان در مقام غلبه مجاز نیستند که کفار را بسوزانند لذا به طریق اولی نمی‌توان از سلاح‌های کشتار جمعی استفاده کرد چرا که این سلاح‌ها به مراتب شدیدتر از سوزاندن هستند. در ادامه ایشان یک ضابطه کلی را از این روایت برداشت می‌کنند مبنی بر اینکه در هنگام جنگ باید از آلات و وسایل متعارف استفاده کرد و سلاح‌های کشتار جمعی متعارف نیستند. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۳۰)

دسته سوم روایاتی است که بر ممنوعیت و حرمت استفاده از سم در بلاد مشرکین دلالت دارد؛ مانند روایت سکونی:

مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ ع أَنَّ النَّبِيَّ ص نَهَى أَنْ يُلْقَى السَّمُّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ! (طوسي، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۴۲)

ایشان در تقریب استدلال به این دسته از روایات نیز از طریق اولویت استفاده کرده و بیان می‌نموند که پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) از القاء سم در بلاد مشرکین نهی فرموده و از این روایت به طریق اولی حرمت استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی استفاده می‌شود. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۳۰)

آیت‌الله فاضل بیان می‌دارد که از آنجا که در مباحث اصولی تبیین شده که ملاکات احکام شرعیه اوسع از ملاکات عقلی است لذا اگر عقل در مقام دفاع، استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی را جایز بداند با استناد به روایت سکونی در این مورد نیز قائل به حرمت و منع می‌شویم چرا که در این مورد اگرچه نظر عقل، اباحه است اما شارع مقدس طبق ملاکات خود چنین عملی را حرام می‌داند و در چنین مواردی، قاعده الأهمم و فالأهمم را نپذیرفته است. (همان، ص ۳۴-۳۵)

همانطور که ملاحظه می‌شود روایات ذکر شده تنها بر حرمت بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای دلالت دارد و دلالتی بر حرمت تولید و نگهداری آن ندارد.

۱. تهذیب الأحکام (تحقیق خراسان) / ج ۶ / ۱۴۳ / ۶۳ باب کیفیت قتال المشرکین و من خالف الإسلام ص: ۱۴۲

دلیل سوّم: عقل

آیت الله فاضل معتقد است به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای از دیدگاه عقل قبیح است چرا که استفاده از اینگونه سلاح‌ها موجب ظلم به بشر و از بین رفتن محیط زیست است که به ملاک ظلم و فساد، عقل آن را قبیح می‌داند و اگر قاعده ملازمه بین حکم عقل و حکم شرع پذیرفته شود؛ این عمل در نزد شارع مقدس نیز حرام می‌باشد. ایشان در ادامه سه نکته را مطرح نظر قرار می‌دهند: اول اینکه این استدلال عقل در مورد بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای کاربرد دارد اما ساخت و نگهداری چنین سلاح‌هایی از عنوان ظلم و فساد خارج است. البته در صورتی که سازنده سلاح‌ها علم داشته باشد که در آینده از آن استفاده می‌شود می‌توان گفت عقل چنین امری را شراکت در ظلم و قبیح می‌داند.

به نظر ایشان به دلیل وجود اهمیت محتمل در این گونه موارد، در صورت احتمال به کارگیری این سلاح‌ها در آینده، عقل به چنین احتمالی اهمیت می‌دهد. نکته دوم این است که آیا عقل در صورت قبیح دانستن تولید سلاح‌های هسته‌ای، این حکم را به صورت مطلق می‌داند یا در صورتی که تولید به جهت اقتدار یا دفاع و بازدارندگی باشد چنین حکمی ندارد. از دیدگاه آیت الله فاضل در صورت دوم عقل چنین تولیدی را قبیح و ظلم نمی‌داند. نکته سوم اینکه عقل استفاده از چنین سلاح‌هایی را حتی در صورت مقابله به مثل صحیح نمی‌داند. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۱۴-۱۶)

بررسی اشتراکات و تفاوت‌های دو دیدگاه

تطبیق دیدگاه آیت الله العظمی خامنه‌ای و آیت الله فضل لنکرانی را می‌توان در سه محور دنبال کرد:

محور اول: موضوع شناسی سلاح‌های هسته‌ای

در مورد موضوع شناسی سلاح‌های هسته‌ای همانطور که بیان شد رهبر معظم انقلاب بر چهار ویژگی کشتار و تخریب گسترده، عدم تمایز میان نظامی و غیر نظامی، ضایع کردن زمین‌ها و ایجاد خسارت‌های برای نسل‌های آینده تاکید می‌کند. آیت الله فاضل لنکرانی با پذیرش سه ویژگی اول و تاکید بر غیر متعارف بودن سلاح‌های هسته‌ای، ویژگی چهارم یعنی آثار تخریبی سلاح‌های هسته‌ای در نسل‌های آینده را جزء مقومات این گونه سلاح‌ها نمی‌داند.

محور دوم: به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای

در این محور دیدگاه آیت الله فاضل منطبق بر فتوای رهبر معظم انقلاب است. چرا

که ایشان نیز قائل به حرمت به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای به نحو مطلق است و مانند رهبر معظم انقلاب در اثبات این حرمت به قرآن، روایات و دلیل عقل استناد کرده است. هرچند آیت‌الله فاضل از آنجا که به صورت تفصیلی به این مسئله پرداخته است به آیات و روایات بیشتری استناد نموده و تعارضات دلالتی آنها را نیز حل نموده است.

محور سوم: تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای

رهبر معظم انقلاب به صراحت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای را جایز نمی‌داند و همانطور که بیان شد آن را مخالف مبانی اسلامی و غیر عقلانی ارزیابی می‌کند. اما عبارات آیت‌الله فاضل در این زمینه متفاوت است ایشان علی‌رغم اینکه در مواردی به عدم جواز تولید سلاح‌های هسته‌ای تصریح می‌کنند^۱ اما در مقام بررسی ادله، جواز تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای را می‌پذیرد. آیات و روایات ذکر شده و استدلال‌های ایشان دلالتی بر حرمت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای ندارد. آیت‌الله فاضل در مقام بررسی دلیل عقل معتقد است که ساخت و نگهداری چنین سلاح‌هایی خصوصاً در مواردی که به جهت اقتدار یا دفاع و بازدارندگی باشد از عنوان ظلم و فساد خارج است.

نتیجه

رهبر معظم انقلاب در ضمن بیانات خود در جلسات مختلف بر حرمت به کارگیری، ساخت و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای تصریح کرده و به ادله‌ای اشاره نموده‌اند. آیت‌الله فاضل هم معتقد به حرمت فی الجمله سلاح‌های هسته‌ای است. تطبیق این دو دیدگاه را می‌توان در سه محور دنبال کرد.

در محور موضوع شناسی سلاح‌های هسته‌ای، رهبر معظم انقلاب بر چهار ویژگی

۱. آیت‌الله فاضل در جواب این شبهه که اگر دفاع از دین و مسلمین و ارباب دشمن بر تولید چنین سلاحی متوقف باشد و از طرفی خود دشمن دارای چنین سلاحی باشد و مسلمانان را مورد ترس و ارباب قرار دهد اگر چنانچه بگوئیم تولید حرام است این امر موجب ذلت مسلمانان می‌شود. ایشان در جواب این شبهه بیان می‌کند که لازمه نداشتن چنین سلاحی قبول ذلت نیست بلکه برعکس فریاد بر نبود جواز تولید چنین سلاحی و وادار کردن دیگران و سایر ملت‌ها بر این حکم، خود از احکام عزت‌آمیز اسلام است همانطور که حرمت قتل اطفال و زنان چنین است. اسلام دین هدایت و رحمت است. این حکم یعنی جایز نبودن تولید چنین سلاحی خود موجب هدایت جامعه بشری و تکریم بشر است (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۲، ص ۲۵)

کشتار و تخریب گسترده، عدم تمایز میان نظامی و غیر نظامی، ضایع کردن زمین‌ها و ایجاد خسارت‌هایی برای نسل‌های آینده تاکید می‌کند اما آیت الله فاضل لنکرانی با پذیرش سه ویژگی اول و تاکید بر غیر متعارف بودن سلاح‌های هسته‌ای، ویژگی چهارم یعنی آثار تخریبی سلاح‌های هسته‌ای در نسل‌های آینده را جزء مقومات این گونه سلاح‌ها نمی‌داند.

در محور به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای، دیدگاه آیت الله فاضل منطبق بر فتوای رهبر معظم انقلاب است. چرا که ایشان نیز قائل به حرمت به کارگیری سلاح‌های هسته‌ای به نحو مطلق است اما در محور تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای، رهبر معظم انقلاب به صراحت تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای را جایز نمی‌داند اما عبارات آیت الله فاضل در این زمینه متفاوت است ایشان علی‌رغم اینکه در مواردی به عدم جواز تولید سلاح‌های هسته‌ای تصریح می‌کنند اما در مواردی در مقام بررسی ادله، جواز تولید و نگهداری سلاح‌های هسته‌ای را می‌پذیرد.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. اردلان، اسعد (۱۳۸۹ زمستان)، «سلاح‌های شیمیایی و حقوق بین‌الملل»، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۲۴، ش ۴.
۳. حکمت‌نیا، محمود (۱۳۹۲ پائیز)، «سلاح‌های کشتار جمعی و مبانی فقهی و حقوقی ممنوعیت استفاده از آنها»، حقوق اسلامی، ش ۳۸، ص ۵۳-۸۷.
۴. خامنه‌ای، سیدعلی (۲۸ / ۱ / ۱۳۸۹)، پیام به نخستین کنفرانس بین‌المللی خلع سلاح هسته‌ای و عدم اشاعه.
۵. _____ (۱ / ۱ / ۱۳۹۱)، بیانات در حرم رضوی.
۶. _____ (۱ / ۱ / ۱۳۸۲)، بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی.
۷. _____ (۱ / ۴ / ۱۳۸۳)، بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی.
۸. _____ (۱ / ۴ / ۱۳۸۳)، بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی.
۹. _____ (۱ / ۴ / ۱۳۸۳)، بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی.
۱۰. _____ (۱۱ / ۲ / ۱۳۸۴)، بیانات در دیدار جمعی از روحانیون استان کرمان.
۱۱. _____ (۱۴ / ۳ / ۱۳۸۷)، بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله).
۱۲. _____ (۱۴ / ۳ / ۱۳۸۸)، بیانات در مراسم بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه‌الله).
۱۳. _____ (۱۷ / ۷ / ۱۳۹۸)، بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی.
۱۴. _____ (۱۸ / ۱۱ / ۱۳۸۴)، بیانات در دیدار پرسنل نیروی هوایی.
۱۵. _____ (۱۹ / ۴ / ۱۳۸۹)، بیانات در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث.
۱۶. _____ (۲۰ / ۱ / ۱۳۹۴)، بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام.
۱۷. _____ (۲۰ / ۱ / ۱۳۹۴)، بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام.
۱۸. _____ (۲۸ / ۵ / ۱۳۸۴)، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه.
۱۹. _____ (۲۸ / ۱۱ / ۱۳۹۱)، بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی.
۲۰. _____ (۸ / ۳ / ۱۳۹۸)، بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها در بیست‌وسومین روز از ماه مبارک رمضان.
۲۱. _____ (۹ / ۶ / ۱۳۹۱)، بیانات در شانزدهمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد.
۲۲. داوودی، خسروی، علیرضا، بهنام (۱۳۹۷)، «وعیت تولید سلاح کشتار جمعی در فقه اسلامی»، منتشر در کتاب فقه هسته‌ای (علیدوست، ابوالقاسم)، ص ۳۵۵-۳۷۹.
۲۳. صمدی، علی‌افضل (۱۳۸۷ ش)، انرژی اتمی، شکست یا پیوند اتم‌ها، تهران: جهان کتاب.
۲۴. طوسی، محمدبن حسن (۱۴۰۷ ق)، تهذیب الأحکام، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲۵. علیدوست، ابوالقاسم (۱۳۹۷ ش)، فقه هسته‌ای. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۲۶. فاضل لنکرانی، محمد جواد (۱۳۹۲ زمستان)، «لید و استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی»، نشریه حقوق

اسلامی، سال دهم، شماره ۳۹.

۲۷. _____ (۱۳۹۲ش)، بررسی فقهی سلاح‌های کشتار جمعی، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار (ع).

۲۸. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.

۲۹. ملکی، مسلم (۱۴۰۱پانیز)، « تحلیل حمله ولوژیک در نظام حقوق بین الملل با تاکید بر بیافت اسلامی»، فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، سال نهم، شماره سوم.

۳۰. میرنژاد، رضا (۱۳۸۱ش)، « بیص آزمایشگاهی و جنبه‌های ایمنی زیستی جنگ افزارهای بیولوژیک»، نشریه طب نظامی، ش ۴.

۳۱. نجفی، محمد بن حسن (۱۴۰۴ق)، جواهر کلام، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.

۳۲. . Oxford Dictionaries; [http://www.oxforddictionaries.com/definition/English/weapon of mass destruction](http://www.oxforddictionaries.com/definition/English/weapon%20of%20mass%20destruction)

۳۳. . Bailey, Sydney D .(1972) .Oxford ,UK: Prohibitions and Restraints in War. University Press, P 122.